

Rusten tijdens 'een zuivering'.

Bataljonslied

Ons Bataljon dat heeft een naam,
Die wordt met eer genoemd,
Want overal wordt waar wij gaan,
De krokodil geroemd.
De naam dat is het teken
Van eenheid en van moed;
De trouw zal nooit ontbreken,
Al kost het ook ons bloed.

Paradepas dat ligt ons niet,
In 't veld zijn wij tevrede.
En met een wapen dat goed schiet,
Daar doen wij wand'ren mee.
Het Vaderland getrouwe
Bij 't werk door ons verricht,
Daar kan ons eijk op bouwen:
Wij kennen onze plicht.

Wij zijn geen heersers over d'aard,
Doch strijders voor het recht.
Wie ons de oorlog heeft verklaard,
Die heeft het zeker slecht.
Wij zullen hem wel leren
En dreven nooit terug,
En wie ons denkt te krennen.

Het Bataljonslied.

'Kersenplukkers' naar Indië

CULEMBORG - Nog steeds is er een grote groep Nederlanders die de Tweede Wereldoorlog kent als de oorlog tussen de Duitsers en de rest van de wereld. Velen van hen zijn onwetend over het feit dat een groot deel van die wereldoorlog in de Pacific en in Zuid-oost-Azië werd gevoerd.

Elk voorjaar brengt Beusichemer Richard van de Velde, docent op Lek en Linge te Culemborg, met zijn brugklassen een bezoek aan de oorlogsmoumenten en oorlogsgraven aan de Achterweg. Als hij bij het herdenkingsmonument voor gesneuvelde Culemborgse Indiëgangers vertelt over de vijf slachtoffers, bemerkt hij toch veel interesse van zijn leerlingen. Wellicht dus zinvol om deze geschiedenis ook voor de lezers van de Culemborgse Courant in twee achtereenvolgende artikels de revue te laten passeren.

De kolonie Nederlands-Indië werd op 8 maart 1942 door Japan onder de voet gelopen. Alles wat Nederlander, Indische-Nederlander of gelijkgestelde was, werd geïnterneerd in de gevangenis opgesloten. Dat deze periode ook zeven Culemborgers het leven kostte, weet vrijwel niemand meer.

Door de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 eindigde ook de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië. In de geallieerde plannen voor Indonesië moest het Britse leger snel orde op zaken stellen. De Nederlandse regering hoopte dat Engeland begrip kon opbrengen voor een koloniale politiek. Toch koos de Britse opperbevelhebber Mountbatten partij voor de jonge Republiek en beperkte zich tot het bevrijden van geïnterneerden uit de voormalige Jappenkampen.

In dit gezagsvacuüm werd met dwang van Indonesische jongeren door Soekarno en Hatta op 17 augustus 1945 de Republiek Indonesia uitgeroepen. Direct daarop volgde de onafhankelijkheidsstrijd, de 'Bersiap'-periode (1945-1949) van de Indonesiërs tegen Nederlanders en alles wat met het koloniaal verleden te maken had.

Bij de overgave bedongen de geallieerden dat Japan in Indonesië alle lokale

en regionale legers zou ontbinden. Er waren talloze gevechtsgroepen van boeren, arbeiders, politie, studenten, ambtenaren en vrouwen. Soms werkten deze samen met militaire groepen, maar vaak werkten ze ook op eigen initiatief, met als gevolg: talrijke moordpartijen, plunderingen en onderlinge gevechten. In oktober 1945 brachten de nationalistische al deze groepingen bijeen tot een leger: Tentara National Indonesia (T.N.I.).

Al snel kwam het tot een gewapende confrontatie tussen de T.N.I. en de Britse troepen, die strategische posities in de archipel bezette. Veel van de uit de Jappenkampen teruggekeerde Nederlanders werden vermoord. De vrouwenkampen werden met handgranaten en sluipschutters aangevallen en beschoten. Het aantal slachtoffers in de periode augustus 1945 tot januari 1946 wordt geschat op 3500-5000.

De Engelse bevelhebber Mountbatten zag met een kleine troepenmacht kans bij enkele grote steden op Java de rust veilig te stellen. Ondertussen trof de Nederlandse regering al voorbereidingen voor een expeditieleger, omdat naar haar mening het Nederlands gezag in Nederlands-Indië weer hersteld moest worden.

Dit leger bestond geheel uit oorlogsvrijwilligers (OVW'ers), daar de grondwet niet toeliet dat dienstplichtigen naar overzeese gebiedsdelen werden gestuurd. Een grondwetswijziging maakte dat al snel mogelijk. Kort hierna werd de lichte 1945 opgeroepen en op 1 september 1946 werd de 7 decemberdivisie opgericht. Zo genoemd naar een toespraak van Koningin Wilhelmina in 1942 over de soevereiniteit van Nederlands-Indië. Vrijstelling kon worden aangevraagd op grond van 'onmisbaarheid in het boeren- of tuindersbedrijf'. In deze strek van fruitteilers kwam dit laatste regelmatig voor.

In de Betuwe waren veel jongemannen die als oorlogsvrijwilliger naar 'Indië' wilde gaan. Er was zelfs sprake van een Betuwe Compagnie, de 'kersenplukkers'. Veel O.V.W.-bataljons waren voortgekomen uit de illegaliteit in de provincie Utrecht, dit onderdeel kreeg al snel de bijnaam 'Utrechts Bataljon'. De hiervoor benodigde aantal militairen van 800 werd niet bereikt en tenslotte werd de Betuwe Compagnie gestrikt om het te completeren. Zij allen meldde zich op 15 september 1945 in Wezep, alwaar het bataljon 1-5 R. (egiment) I. (infanterie) werd opgericht. Bij deze 5e Compagnie infanteristen waren ook 58 Culemborgse mannen ingedeeld voor vertrek naar de Oost.

Deze Culemborgse OVW'ers namen op 27 oktober 1945 officieel afscheid van hun familie. Eerst was

er een defilé op de Markt en werden zij allen toegesproken door 'officiële persoonlijkheden.' Hierna marcheerden de troep, onder begeleiding van muziekkorps Concordia, naar het sportterrein aan de Westersingel waar een afscheidswedstrijd werd gespeeld tussen een elftal van de Compagnie en Vriendenschaar. Tenslotte was er met de militairen en familieleden in theater Luxor in de Herenstraat een afscheidsvond.

Op 7 november 1945 vertrok de Compagnie in een oude gammele volgepakte trein vanuit Deventer naar Oostende. Na een gevaarlijke overtocht (zeemijnen...) was er een kort verblijf in het Zuid-Engelse East Hampstead Park. Uiteindelijk ging de 1-5 R.I. op 25 november aan boord van de Johan van Oldenbarnevelt richting Indië. Eind december 1945 kwamen de militairen aan in het Tiger Lane Camp in de binnenlanden van Malakka, alwaar ze weer een korte cursus kregen.

Tot op Malakka voerde het bataljon geen embleem, totdat er sprake was dat het te Soerabaya zou worden ingezet (de krokodillenstad), het bataljon koos daarom de krokodil als embleem en noemde zichzelf de Boeaja's. De krokodil of boeaja is het symbool van stoutmoedigheid; in de Indische betekenis ook wel een deugnet die je goed in de gan moet houden. Begin april 1946 arriveerden de Boeaja's in de havenstad Tandjong Priok op Java.

Nederland erkende de Republiek niet als een onafhankelijke staat, maar beschouwde haar als een opstandige kolonie. Daarom gebruikte men de term 'politieonele actie' acties (kortdurende Nederlandse offensieven), in de hoop hiermee minder buitenlandse kritiek op het militaire optreden te krijgen. De Indonesische nationalistische voerden een guerrillaoorlog tegen het Nederlandse leger. Tijdens twee politieonele acties werden door de Nederlandse troepenmacht in Indonesië, met inbegrip van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL), meer dan 100.000 manschappen ingezet. Dus van een beperkte 'politieonele actie', zoals de Nederlandse regering het probeerde voor te stellen, was geen sprake.

Al snel bleek dat Nederland de internationale druk om Indonesië los te laten, had onderschat. In augustus 1949 dwong de VN Nederland tot een staakt-het-vuren en drie weken later was er in Den Haag een Rondetafelconferentie. Hier werden met Nationalistische vertegenwoordigers afspraken gemaakt over de soevereiniteitsoverdracht, die plaatsvond op 27 december 1949. De militairen moesten de wapens inleveren en door gebrek aan voldoende troepenschepen kwamen de laatste pas in het voorjaar van 1951 naar huis.

Veel militairen keerden gedesillusioneerd naar het vaderland terug. Zij voelden zich in de steek gelaten door een regering, die haar kansen in de Veiligheidsraad had overschat. De regering had zich verkeken op de internationale druk die werd uitgeoefend door VS, Engeland, Australië en India. De militairen werden door het kabinet uitgezonden voor een zware taak overzee, maar de Nederlandse bevolking onthaalde hen bij terugkomst op zeer kritische, vaak belastende vragen.

Menig inheemse oud KNIL-militair koos vervolgens voor de overstap naar het Indonesische leger, maar met name voor de 3500 trouwe Zuid-Molukse militairen lag dit anders. Zij werden gezien als bondgenoten van Nederland, de vijand van de nationalistische Nederland had beloofd dat de Molukken een vorm van zelfbeschikking zouden krijgen. Maar toen op 25 april 1950 de 'Republiek Malaka Selatan' (RMS) werd uitgeroepen, deed het kabinet dit plotseling af als een opstand van rebellen.

Nederland zat met een probleem. De regering kon de soldaten volgens hun contract ook niet meteen ontslaan. In een soort wanhoopdaad besloot men vervolgens dat de Molukkers voor een half jaar naar Nederland konden komen. Daarna zouden ze weer zorgdragen voor hun terugkeer. In totaal kwamen tussen maart en juli 1951 12.500 Molukse soldaten met hun gezinnen in Nederland aan. Verreweg de meeste kwamen in een 90-tal woonoord terecht. Dat waren primitieve barakken in de voormalige Duitse concentratiekampen Vught en Westerbork, onder beroerde leefomstandigheden.

Bij aankomst in Nederland kregen de Molukse militairen tot overmaat van ramp te horen dat ze uit het leger waren ontslagen. Het voelde voor deze militairen als verraad. Opeens waren ze werkloos geworden en van de staat mochten ze ook geen andere werkzaamheden verrichten. Zij hadden altijd klaargestaan voor Nederland en nu werden ze door datzelfde land afgedankt.

Jarenlang werd deze bevolkingsgroep ten onrechte aan haar lot overgelaten. De frustratie hierover bij met name de tweede generatie Molukkers kwam tot uiting in de gijzelingssacties in de zeventiger jaren. De jonge Molukkers voelden zich miskend en eisten dat Nederland zich moest voor hun vrijheid in Indonesië zou inzetten.

De huidige, derde generatie zet zich nog steeds in voor het oude ideaal, maar beseft ook dat hun leven hier geworteld is.

Info: www.oorlogsslachtoffersculemborg.nl; R van de Velde tel. 0345-502583.

Volgend verhaal: Vijf omgekomen Culemborgse Indiëgangers.

Weer terug naar huis.